

ЛУЧАНІНОВА ОЛЬГА ПЕТРІВНА,

докторка педагогічних наук, професорка, в.о.завідувачки відділу науково-інформаційного забезпечення психологічної науки та освіти, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України, м. Київ, Україна

Olga Luchaninova,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Acting Head of the Department of Scientific and Information Support for Psychological Science and Education, V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

E-mail: 2017olgapetrovna@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-2205-547X>

ПІДРУЧНИК З ПСИХОЛОГІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

A Теоретично обґрунтовано підручник з психології ХХІ століття як інструмент резильєнтності та професійної підготовки в умовах воєнного стану; охарактеризовано зміст підручників із психології воєнного періоду; використано міждисциплінарний синтез змісту підручників із військової психології та військової педагогіки, критеріально-змістовний аналіз.

Наголошено на трансформаційних особливостях підручників воєнного періоду, зокрема на актуальності розділів щодо резильєнтності; синергії психологічного та педагогічного інструментарію, яка робить сучасний підручник повноцінною екосистемою підготовки професійно резильєнтного фахівця. Розкрито екзистенційно-методологічний і суб'єктний фокус викладення резильєнтності в американських та українських підручниках.

Виявлено, що професійна література нової генерації виконує важливу терапевтичну функцію дестигматизації травми; військово-педагогічний аспект змісту забезпечує переведення теоретичних знань про стійкість у площину практичної дії. Підсумовано, що підручник з психології ХХІ століття в умовах воєнного стану перетворюється на комплексний інструмент безпекового спрямування, метою якого є не просто навчити професії, а зберегти ментальне здоров'я того, хто навчається, забезпечити методичну підтримку викладача та надати готові алгоритми для майбутньої практичної роботи в кризових умовах.

Ключові слова: підручник воєнного періоду; підручник з психології; резильєнтність; критеріально-змістовний аналіз

A 21ST-CENTURY PSYCHOLOGY TEXTBOOK AS A TOOL FOR RESILIENCE AND PROFESSIONAL TRAINING UNDER MARTIAL LAW

S This article provides a theoretical justification for a 21st-century psychology textbook as a tool for fostering resilience and supporting professional training under martial law. The study characterizes the content wartime-era psychology textbooks using an interdisciplinary synthesis that integrates military psychology and military pedagogy, alongside criteria-based and content analysis.

The transformational features of wartime textbooks are emphasized, particularly the relevance of sections on resilience and the synergy between psychological and pedagogical tools, which make the modern textbook a comprehensive ecosystem for training professionally resilient specialists.

This study examines the existential-methodological and subject-centered approaches to teaching resilience in American and Ukrainian textbooks. The findings demonstrate that the new generation of professional literature performs an important therapeutic function in destigmatizing trauma; the military-pedagogical aspect of the content ensures that theoretical knowledge about resilience is translated into practical action.

It is concluded that, under martial law, a 21st-century psychology textbook transforms into a comprehensive security-oriented tool. Its purpose is not only to impart professional knowledge but also to preserve the learner's mental health, provide methodological support to the instructor, and offer ready-made algorithms for future practical work in crisis conditions.

Keywords: wartime textbook; psychology textbook; resilience; criterion-content analysis

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Сучасна соціокультурна та геополітична реальність України, зумовлена тривалим правовим режимом воєнного стану, ставить принципово нові вимоги перед вищою школою, зокрема в царині підготовки фахівців соціономічної сфери. У цьому вимірі профільна навчальна література з психології зазнала корінної трансформації: від традиційного

«теоретичного дискурсу про психіку» вона еволюціонувала до прикладного посібника з життєстійкості та стрес-менеджменту в екстремальних умовах. Сучасні видання акумулюють унікальний досвід воєнного часу, інтегруючи вектори безпеки, професійної етики та науково доведених методів психологічного відновлення особистості.

Контекстуальний аналіз часових меж і стратегічних орієнтирів Програми розвитку кадрових ресурсів (2027–

2031 рр.) свідчить про нагальну потребу модернізації архітекτονіки вищої освіти та переосмислення концепту навчальної книги. За умов динамічних суспільних криз підручник позбавляється інертності, перетворюючись на дієвий інструмент забезпечення держави достатньою кількістю кваліфікованих кадрів, здатних надавати високотехнологічну та вчасну ментальну допомогу населенню.

Нині навчальне видання виступає не пасивним транслятором інформаційного масиву, а складним інтерактивним інструментом, що стимулює критичне мислення, професійну рефлексію та проактивну компетентність майбутнього фахівця. Поліпарадигмальність сучасної психології, поява нових експериментальних даних, гіпотез і концепцій потребують системної методологічної інтеграції та оперативного узгодження в межах цілісних теоретичних конструкцій [17, с. 4]. Створення таких підручників є фундаментальною науковою працею, що допомагає суб'єктам освітнього процесу осмислити нову психологічну реальність і розробити прикладні алгоритми подолання криз в екстремальних умовах.

Новітня навчальна література стає органічним складником відкритого освітнього простору та концепції Open Science, суттєво збагачуючи змістовне наповнення університетської екосистеми. Наше дослідження спирається на тезу, що еволюція підручника безпосередньо пов'язана з інформаційно-аналітичним супроводом підготовки військових психологів. На сучасному етапі чітко простежується парадигмальний зсув – виразне безпекове спрямування та людиноцентрований (антропологічний) вимір змісту навчальних видань.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Компаративний аналіз тенденцій та якісних трансформацій у підручниках, виданих в Україні під час повномасштабної війни, фіксує суттєву зміну їхньої змістової домінанти. Якщо академічна література довоєнного періоду (зокрема фундаментальний підручник «Загальна психологія» під ред. С. Максименка, 2025 р.) репрезентує класичну академічність із помірним включенням екзистенціальної проблематики, де психологія позиціонується як «наука світоглядного значення», то науково-навчальні праці воєнних років демонструють глибоку прикладну перебудову [4]. Їхній зміст базується на компетентнісному підході, наскрізній інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), посиленому фокусі на практичних інструментах (консультуванні, кризовому інтерв'єнт-менеджменті, психотерапії) та оперативних відповідях на виклики сьогодення.

Мета статті: теоретично обґрунтувати концепт підручника з психології ХХІ століття як інструменту розбудови резильєнтності та фахової підготовки в умовах воєнного стану; здійснити критеріально-змістовний аналіз навчальної літератури воєнного періоду; висвітлити особливості міждисциплінарного синтезу військової психології та військової педагогіки, узагальнивши відповідні науково-практичні висновки.

Нами застосовано **комплекс дослідницьких методів:** міждисциплінарний синтез і метафорично-асоціативний

аналіз змісту підручників; праксиологічний підхід до оцінювання сучасної навчальної літератури, що спирається на тривалий емпіричний і клінічний базис (2022–2025 рр.); трансформаційний метод для виявлення (детекції) нових структурних розділів, присвячених феномену резильєнтності; компаративний аналіз вітчизняних та американських підручників з військової педагогіки й психології, у яких концептуалізовано психологічну пружність.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У наукових виданнях останніх років (2022–2026 рр.) помітно розширено предметне поле психологічної науки, а зміст навчання адаптовано до умов пролонгованого стресу й системних безпекових загроз. Інтеграцію знань про психологічну стійкість та індивідуальну життєздатність (резильєнтність) у підручники з психології можна визначити як ключову інновацію. Застарілі академічні протоколи замінюються гнучкими алгоритмами підтримки населення в умовах хронічного дистресу; у фокус досліджень висуваються механізми адаптації особистості до критичних змін життєвого шляху.

Сучасний масив монографічної та навчальної літератури детально висвітлює життєво необхідні питання воєнного сьогодення:

- алгоритми діяльності військового психолога щодо забезпечення боєздатності особового складу ЗСУ (Н. Агаєв, 2025) [1];
- концептуальні засади та праксиологія життєстійкості й резильєнтності людини в кризовому соціумі (О. Кокун, 2024, 2025; Ю. Чистовська, О. Куліш, 2024) [3; 5; 13];
- фундаментальні основи військової психології (П. Круть, У. Михайлишин, А. Стаднік, Ю. Мельник, 2026) [7];
- специфіка надання психологічної допомоги комбатантам, ветеранам та їхнім родинам у цивільному секторі (О. Кокун та ін., 2023) [8];
- технології стимулювання посттравматичного зростання військовослужбовців (В. Турбан, Л. Сердюк, В. Москаленко, 2025) [12];
- психотехнології підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у подоланні травматичного впливу війни (Я. Омельченко та ін., 2025) [15].

Фахова література нового покоління виконує також терапевтичну місію, дестигматизуючи психічну травму через залучення реалістичних кейсів, близьких досвіду сучасного здобувача освіти. Аналізуючи описи гострих реакцій на обстріли, переживання втрати чи специфіку адаптації ВПО, студент отримує важливе когнітивне усвідомлення: «Моя реакція є нормальною відповіддю на ненормальні обставини». Це дозволяє змістити вектор з патологізації станів на мобілізацію внутрішнього ресурсного потенціалу особистості. Обґрунтовуючи феномен життєстійкості, дослідники (зокрема О. Кокун та ін.) наголошують, що в періоди глобальних турбулентностей саме ці інтегральні характеристики забезпечують не лише виживання, а й особистісно-професійне самовідновлення [5].

На нашу думку, метафорично-асоціативний виклад навчального матеріалу у виданнях воєнного часу засвоюється здобувачами набагато ефективніше, ніж сухі

дефініції. Так, під час опанування фахових компетентностей майбутні психологи (спеціальність 053 «Психологія») чітко диференціюють наслідки воєнної травматизації цивільного населення (соматоформні розлади, порушення сну, деструкція комунікативної сфери, ризики маніфестації ПТСР) та комбатантів (асиметрія реадaptaції, суїцидальний ризик, потреба в довготривалій медико-психологічній реабілітації). Формування резильєнтності суспільства за умов війни вимагає багаторівневого підходу: від державної політики ментального здоров'я до локальних інтервенцій на рівні громад та індивідуальних технік саморегуляції (О. Кокун, 2025) [там само].

Сучасні монографії стають незамінним джерелом для конструювання лекційних курсів та інструментом для глибокої самостійної роботи студентів, як, наприклад, підручники із загальної психології /вступу до спеціальності (наприклад, за заг. ред. С. Максименка; І. Петухової, М. Заушнікової; О. Нежинської, Н. Костевської; М. Савчин та ін.) [4; 9; 17].

Трансформація профільної літератури актуалізує міждисциплінарний синтез військової психології та військової педагогіки. Якщо підручник з військової психології XXI століття експлікує архітектоніку резильєнтності, описує психофізіологічні основи адаптації та пропонує стабілізаційні протоколи самодопомоги, то підручник з військової педагогіки виступає технологічною матрицею її практичного формування. Педагогічний складник забезпечує конвертацію теоретичних знань у площину стійкої навички через симуляційне навчання, стрес-щеплення та кристалізацію ціннісно-сміслового каркаса особистості. Лише в синергії цих дисциплін підручник стає цілісною екосистемою підготовки професійно резильєнтного фахівця.

Сучасний підручник, створюваний у реаліях воєнного стану, набуває таких виразних вимірів:

1. Професійно-діяльнісний вимір: перехід від абстрактного академізму до оперативних протоколів. Навчальна книга постає як авторська інтерактивна лабораторія, де вітчизняні науковці детермінують поступ сучасних шкіл кризової психології. Проектування моделей таких підручників має здійснюватися з урахуванням довгострокових державних пріоритетів, зокрема кризь призму завдань Програми розвитку кадрових ресурсів у системі психічного здоров'я на 2027–2031 роки [11]. Це перетворює книгу на стратегічний інструмент забезпечення тривалої ментальної безпеки нації у поствоєнний період.

2. Технологічно-інформаційний вимір: трансформація підручника в динамічний аналітичний хаб. Цифровізація освіти вимагає відмови від статичних PDF-файлів на користь гнучких екосистем із прямим доступом до інституційних репозиторіїв, міжнародних наукометричних баз (Scopus, Web of Science) та інтерактивних моделей психічних процесів. Зміст літератури має превентивно формувати культуру збереження професійного здоров'я самого фахівця, закладаючи навички інституційної стійкості, що прямо корелює із завданнями державної кадрової політики у сфері ментального здоров'я (конспект лекцій з воєнної психології, автор Д. Приходько) [10].

Суттєвим є те, що автори детально спираються на чинну нормативно-правову базу, законодавчі засади функціонування психологічної служби, особливості морально-психологічного забезпечення дій Сил оборони та правове регулювання реабілітаційної допомоги. Цілі структурні блоки присвячено практико-орієнтованим моделям, симуляційним вправам і міжнародним стандартам роботи з бойовою психічною травмою.

Аналіз сучасної навчальної літератури дозволяє виокремити потужний емпіричний і клінічний пласт, сформований протягом 2022–2025 років:

1. Праці, присвячені динаміці ментального стану військовослужбовців (О. Кокун та ін., 2022) [2], заклали підґрунтя для розуміння психічних процесів у комбатантному середовищі. Посібники з актуалізації посттравматичного зростання (В. Турбан, Л. Сердюк, В. Москаленко, 2025) визначили психологічні передумови та технології супроводу ветеранів, розкриваючи резильєнтність як фундамент поствоєнного розвитку (вектор військово-екстремального змісту) [12].

2. Серія досліджень під керівництвом О. Кокуна (2024–2025 рр.) обґрунтовує психофізіологічне забезпечення стійкості фахівців і цивільного населення. Ці праці вчать майбутнього психолога запобігати професійному вигоранню – «втомі від співчуття» (вектор забезпечення життєстійкості соціономічних професій) [3; 5; 6; 16].

3. Практичні посібники з психотехнологій допомоги ВПО (Я. Омельченко та ін., 2025) [14] впорядковують методики роботи з воєнною травмою, а праці, присвячені психологічній стійкості дітей (Т. Піроженко та ін., 2025) [15], пропонують унікальні технології діагностичного спостереження в реальній поведінці (зокрема через терапевтичні казки) (вектор соціально-кризового та вікового виміру).

Завдяки такій архітектурі підручників майбутні фахівці розвивають життєво необхідні вміння: аналізувати екстремальні психічні явища, здійснювати швидкий пошук релевантної інформації з використанням ІКТ, вести наукову дискусію та оперативно впроваджувати симуляційні вправи в інтервенційну практику. Яскравим прикладом є поява видань на кшталт «Резилієнс-довідника» (О. Кокун, Т. Мельничук, 2023), де структура є лаконічним набором оперативних протоколів дій, що маркує жорсткий перехід від абстрактної теорії до прикладних алгоритмів [6].

Вітчизняна навчальна література періоду 2024–2026 рр. здійснює унікальний синтез: вона поєднує світовий технологічний досвід із глибоким урахуванням національного, культурного та мілітарного контексту.

Для унаочнення цих трансформаційних процесів нами було систематизовано критеріально-змістовне наповнення сучасних видань (табл. 1).

Особливої уваги в умовах воєнного стану набувають підручники з військової педагогіки та військової психології, спільна мета яких – забезпечення боєздатності особового складу та збереження ментального здоров'я військовослужбовців.

Таблиця 1

Критеріально-змістова матриця сучасного підручника з психології в університетській екосистемі
(укладено автором на основі аналізу освітніх програм)

Критерій порівняння	Підручник нової генерації (2024–2028 рр.)
Роль автора у тексті	Фасилітатор, модератор самостійного наукового пошуку здобувача вищої освіти; коуч самостійної дослідницької діяльності.
Середовище видання	Гібридна екосистема (Analytic-Hub, динамічне хмарне середовище), інтегрована з цифровим портфоліо військового психолога.
Головна мета змісту	Формування готовності до професійної дії, саморозвитку та саморефлексії; оптимізація виконання завдань та збереження життя.
Інформаційні джерела	Відкритий доступ (Open Science), пряма інтеграція з динамічними базами даних (Scopus / Web of Science).
Характер наповнення	Оперативні протоколи, реальні дані (Real-time data), взаємодія з цифровими симуляціями; інструменти саморегуляції та скринінгові методики.
Особистісний пріоритет	Розвиток здатності до експрес-аналізу інформації, збереження особистісної пружності та застосування високотехнологічних протоколів допомоги.

У підручниках з військової психології детально аналізуються емоційні стани, механізми бойової травми, феномени паніки та страху, мотиваційні критерії та особливості адаптації. Вони дають відповідь на питання, як саме людська психіка реагує на війну і як зберегти її інтегральність.

Описуються техніки декомпресії, першої психологічної допомоги (ППД), експрес-діагностики ПТСР. Водночас наголошується, що командир як суб'єкт управління має вчасно помічати психологічні зміни у підлеглих.

Для оптимізації аналізу зарубіжного досвіду нами укладено короткий огляд американських видань, присвячених зазначеній проблематиці (табл. 2):

Таблиця 2

Аналітичний огляд американських навчальних видань з проблематики резильєнтності
(джерело: систематизовано за матеріалами [19; 20; 21; 22; 23; 24])

Автор(и)	Назва видання	Концептуальний зміст
Southwick, S. M., Charney, D. S., & DePierro, J. M.	Resilience: The Science of Mastering Life's Greatest Challenges (3rd ed.), 2023.	Базовий клінічний підручник США, що інтегрує біологічні, психологічні та соціальні чинники стійкості особистості.
Ungar, M.	Multisystemic Resilience: Adaptation and Transformation in Contexts of Change. Oxford University Press, 2020.	Експлікує резильєнтність як мультисистемний, ієрархічний процес (від клітинного рівня до макроекосистем).
Reich, J. W., Zautra, A. J., & Hall, J. S.	Handbook of Adult Resilience. Guilford Press, 2010.	Фокусується на копінг-механізмах та алгоритмах адаптації дорослих до умов хронічного стресу.
Junger, S.	On homecoming and belonging. Twelve, 2016 (укр. переклад: Юнгер С. Плем'я. — Х., 2022).	Допоміжний посібник для розуміння військової резильєнтності крізь призму соціокультурної ідентичності та реінтеграції.
Meichenbaum, D.	Roadmap to resilience: A guide for military, trauma victims and their families. Institute Press, 2012.	Пропонує прикладні протоколи побудови психологічної пружності у ветеранів і цивільних осіб під час і після війн.
Watson, P. J., & Schnurr, P. P. (Eds.).	Mental health interventions for mass trauma and disasters. Guilford Press, 2021.	Профільний підручник з екстремальної психології, що містить стандартизовані програми терапії воєнної травми.

Порівняльно-критеріальний підхід дозволяє чітко в американській і вітчизняній наукових школах розмежувати філософію викладання резильєнтності (табл. 3):

Таблиця 3

Порівняльний аналіз філософії викладання резильєнтності в підручниках США та України

Критерій порівняння	Американські підручники (USA)	Українські підручники та посібники (UA)
Цільова аудиторія	Вузький фокус: професійні військові (експедиційні сили, ветерани місії) та їхні родини.	Широкий фокус: тотальна резильєнтність (цивільні, ВПО, діти та комбатанти одночасно).
Теоретичний базис	Декади лонгітюдних емпіричних досліджень (бази НАТО, системи Пентагону), біо-психо-соціальна модель.	Екстрений, практико-орієнтований характер; швидка конвергенція західних КПП-протоколів із досвідом реальної війни.
Формат та інструментарій	Стандартизовані тривалі програми (напр., Master Resilience Training від APA), нейробіологічні тести.	Методичні директиви ГШ ЗСУ, експрес-посібники для негайної саморегуляції в зонах криз та обстрілів.
Концептуальний фокус	Індивідуальний копінг та реінтеграція ветерана після повернення до стабільного, мирного соціуму.	Мультисистемна національна стійкість: виживання суспільства та адаптація інфраструктури під постійною загрозою.

Вибіркове критеріальне порівняння дає підстави для важливих теоретичних узагальнень.

По-перше, в українському науковому просторі резильєнтність трактується як динамічний процес адаптації безпосередньо в епіцентрі тривалої воєнної кризи (без часової віддаленості від травми).

По-друге, індивідуальна пружність розглядається як невіддільний елемент колективної стійкості громади та нації загалом. Натомість американська модель тягнє до персональних когнітивних стратегій, індивідуальних біомаркерів і генетичної схильності.

Свою чергою підручник з військової педагогіки досліджує методи інтенсивного передавання бойового досвіду, формування навичок, згуртування підрозділів і військового лідерства, відповідаючи на запит щодо максимально швидкої та якісної підготовки фахівця. Автори описують симуляційні вправи, менторство та критерії оцінювання навченості, де командир виступає як військовий педагог та організатор навчання, що діє в тісному взаємозв'язку з військовим психологом.

Важлива функція сучасного підручника полягає в оптимізації діяльності самого викладача (принцип Time-saving). Професійна структурованість книги заощаджує час на підготовку до занять, розширюючи суб'єктність педагога: він стає не просто ретранслятором тексту, а модератором дискусії навколо готових практичних кейсів. Такі підручники виступають діагностико-стабілізаційним і технологічним інструментарієм формування резильєнтності як базової властивості психіки, що протидіє бойовій травматизації. Сучасне військово-педагогічне видання обов'язково включає розділи про симуляційне навчання та створення контрольованого стресового середовища (звуки бою, димові завади, робота на тлі деривації сну), що дозволяє через керовані симуляції виробити стійку звичку діяти адаптивно. Саме тому в епоху збройних конфліктів найзатребуванішими стають інтегральні характеристики, як-от: психологічна пружність, витривалість і здатність до експрес-відновлення [16; 18].

Отже, підручники з військової педагогіки та психології мають спільну методологічну специфіку: виражений соціальний контекст і жорстку практичну спрямованість.

Обидва типи видань орієнтовані на екстремальні умови життєдіяльності, враховують чинники бойового стресу, прямі загрози життю та спираються на нормативно-правову базу Сил оборони України, відходячи від абстрактної академічності до мови конкретних алгоритмів.

Висновки. Проведений аналіз свідчить, що підручник з психології XXI століття в умовах воєнного стану еволюціонував у комплексний інструмент стратегічного безпекового спрямування. Він не лише транслює фундаментальні наукові знання, а й безпосередньо формує професійну резильєнтність (як стійку властивість) і суб'єктність майбутнього фахівця.

Оскільки Програма розвитку кадрових ресурсів у системі психічного здоров'я на 2027–2031 роки передбачає, що всі фахівці (від військових психологів до соціальних працівників) мають діяти на основі доказових, узгоджених протоколів, саме підручник нової генерації стає першим майданчиком для впровадження цієї єдиної термінологічної екосистеми. На часі – розроблення підручників нового покоління, де закладено чіткі інструменти повоєнного відновлення, глибокої ресоціалізації, декомпресії та актуалізації посттравматичного зростання.

Сучасний підручник з психології – це динамічна інформаційно-методологічна платформа. Його мета – не просто навчання професії, а збереження ментального здоров'я суб'єктів освіти, надання дієвих інструментів для практичної роботи в кризових умовах. Якщо західна література фокусується на підготовці психіки окремого індивіда та його індивідуальній реабілітації, то український досвід, відображений у навчальній книзі, репрезентує унікальні стратегії колективного виживання та збереження життєздатності суспільства в умовах тотальної війни.

Перспективою подальших наукових розвідок у цьому напрямі є комплексна систематизація підручників з психології як форми репрезентації сучасних наукових парадигм. Особливої ваги набуває дослідження не лише дидактичної функції літератури, а й її світоглядних, ідеологічних та аксіологічних (ціннісних) векторів, що наочно демонструють історичний перехід від авторитарно-статичної моделі до гнучкої, діалогічної та міждисциплінарної екосистеми сучасної освітньої політики України.

Список використаних джерел

1. Агаєв Н. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України : метод. рек. Київ : Центр навч. книги, 2025. 146 с.
2. Забезпечення психологічної стійкості військовослужбовців в умовах бойових дій : метод. посіб. / О. М. Кокун [та ін.] ; Гол. упр. морально-психол. забезпечення Збройних Сил України, Наук.-дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України. Київ ; Одеса : Фенікс, 2022. 128 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/731412/1/Посібник_.pdf (дата звернення: 06.07.2026).
3. Забезпечення психофізіологічної стійкості різних верств населення України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення : практич. посіб. / О. М. Кокун [та ін.] ; за ред. О. М. Кокуна ; Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2024. 110 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/742066/1/Посібник_2024_2.pdf (дата звернення: 06.07.2026).
4. Загальна психологія : підручник / за заг. ред. С. Д. Максименка. 4-те вид., переробл. і допов. Київ : Вид-во Людмила, 2025. Т. 1. 568 с.
5. Кокун О. М. Життєстійкість і резильєнтність людини в сучасному світі: теорія, дослідження, практика : монографія / Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2025. 214 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744751/1/Монографія_Кокун.pdf (дата звернення: 06.07.2026).
6. Кокун О. М., Мельничук Т. І. Резильєнс-довідник : практич. посіб. / Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2023. 25 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/734632/1/Довідник.pdf> (дата звернення: 06.07.2026).
7. Круть П. П., Михайлишин У. Б., Стаднік А. В., Мельник Ю. Б. Основи військової психології : навч. посіб. / Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2-ге вид. (перероб. і допов.). Харків : ХОГОКЗ, 2026. 306 с. DOI: <https://doi.org/10.26697/9786177089178.2026> (дата звернення: 06.07.2026).
8. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. / О. М. Кокун [та ін.] ; Гол. упр. морально-психол. забезпечення Збройних Сил України, Наук.-дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України. Київ : ВБЦ, 2023. 175 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734391/1/Особливості%20надання%20психологічної%20допомоги%20військовослужбовцям.pdf> (дата звернення: 06.07.2026).

9. Петухова І. О., Заушнікова М. Ю., Нежинська О. О., Костевська Н. В. Психологія: вступ до спеціальності : навч. посіб. / Держ. подат. ун-т. Ірпін, 2024. 190 с. URL: <https://dpu.edu.ua/images/Documents/NAUKA/Naukova%20biblioteka/Navcalno-metodichna%20literatura/P/Psihologia.pdf> (дата звернення: 06.07.2026).
10. Приходько Д. П. Воєнна психологія : конспект лекцій для здобувачів першого (бакалавр) освіт. рівня вищ. освіти, спец. «Психологія» / М-во культури та стратегічн. комунікацій України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т культурології та соц. комунікацій, Каф. психології, педагогіки та філології. Харків : ХДАК, 2025. 158 с. URL: <https://repository.ac.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/a42f6e53-2cc6-49e6-9a74-9635a48d65f3/content> (дата звернення: 06.07.2026).
11. Про затвердження Програми розвитку кадрових ресурсів у системі психічного здоров'я на 2027–2031 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 черв. 2026 р. № 814. *Урядовий портал* / Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. Київ, 2026. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-prohramy-rozvytku-kadrovyykh-resursiv-u-systemi-psykhichnoho-zdorovia-na-20272031-roky-814-240626> (дата звернення: 06.07.2026).
12. Психологічна допомога в актуалізації посттравматичного зростання військовослужбовців-учасників бойових дій : практич. посіб. / В. В. Турбан, Л. З. Сердюк, В. В. Москаленко та ін. ; за наук. ред. В. В. Турбан ; Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2025. 259 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/747184/1/Практичний%20посібник%202025.%20Психологічна%20допомога%20в%20актуалізації%20посттравматичного%20зростання%20військовослужбовців.pdf> (дата звернення: 06.07.2026).
13. Психологічна резильєнтність особистості в умовах війни : кол. монографія / авт. кол.: Ю. Ю. Чистовська [та ін.] ; за заг. ред.: Ю. Ю. Чистовської, О. В. Куліш ; Черкас. нац. ун-т імені Б. Хмельницького. Черкаси, 2024. 168 с. <https://eprints.cdu.edu.ua/6347/3/Монографія%20колективна.pdf> (дата звернення: 06.07.2026).
14. Психологічна стійкість дитини дошкільного віку: визначення та підтримка розвитку : підручник / Т. О. Піроженко [та ін.] ; за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко ; Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2025. 162 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/746798/1/ПІДРУЧНИК_2025.pdf (дата звернення: 06.07.2026).
15. Психотехнології допомоги вимушено переміщеним особам у подоланні психотравматичного впливу воєнного та поствоєнного часу : метод. посіб. / Я. М. Омельченко [та ін.] ; за заг. ред. Я. М. Омельченко ; Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ : Слово, 2025. 329 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/747689/1/Методичний%20посібник%20лабораторії%20консультативної%20психології%20та%20психотерапії%202025.pdf> (дата звернення: 06.07.2026).
16. Психологічні засоби забезпечення життєстійкості фахівців соціально-психологічних професій в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення : практич. посіб. / О. М. Кокун [та ін.] ; за ред. О. М. Кокуна ; Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2024. 203 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/742487/1/Посібник_1.pdf (дата звернення: 06.07.2026).
17. Савчин М. В. Загальна психологія : підручник. 5-те вид., стер. Київ : Академія, 2025. 352 с.
18. Чиханцова О. Психологічні основи життєстійкості особистості : монографія. Київ : Талко, 2021. 319 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/727629/2/Монографія_Чиханцова.pdf (дата звернення: 06.07.2026).
19. Junger S. Tribe: On homecoming and belonging. New York : Twelve, 2016. 168 p.
20. Meichenbaum D. Roadmap to resilience: A guide for military, trauma victims and their families. Clearwater Florida : Institute Press, 2012. 211 p.
21. Mental health interventions for mass trauma and disasters / eds.: P. J. Watson, P. P. Schnurr. New York : Guilford Press, 2021. 430 p.
22. Southwick S. M., Charney D. S., DePierro J. M. Resilience: The science of mastering life's greatest challenges. 3rd ed. New York : Cambridge University Press, 2023. 244 p.
23. Reich J. W., Zautra A. J., Hall J. S. Handbook of Adult Resilience. New York : Guilford Press, 2010. 540 p.
24. Ungar M. Multisystemic Resilience: Adaptation and Transformation in Contexts of Change. New York : Oxford University Press, 2021. 848 p.

References

1. Ahaiev, N. (2025). *Alhorytm roboty viiskovoho psykhologa shchodo psykhologichnoho zabezpechennia profesiinoi diialnosti osobovoho skladu Zbroinykh Syl Ukrainy* [Algorithm of work of a military psychologist for the psychological security of professional activities of the special warehouse of the Armed Forces of Ukraine]. Kyiv: Tsentr navchalnoi knyhy [in Ukrainian].
2. Kokun, O. M., Klochkov, V. V., Moroz, V. M., Pishko, I. O., & Lozinska, N. S. (2022). *Zabezpechennia psykhologichnoi stiihosti viiskovosluzhbovtiv v umovakh boiovykh dii* [Ensuring the psychological stability of military servicemen in the minds of combat operations]: metod. posib. Kyiv: Feniks. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/731412/> [in Ukrainian].
3. Kokun, O. M. (Ed.). (2024). *Zabezpechennia psykhofiziologichnoi stiihosti riznykh verstv naselennia Ukrainy v umovakh voiennoho stanu ta pislivoiennoho vidnovlennia* [Ensuring the psychophysiological stability of various faiths of the population of Ukraine in the minds of the military state and post-war renewal]: prakt. posib. Instytut psykhologii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Kyiv; Odesa: Feniks. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/742066> [in Ukrainian].
4. Maksymenko, S. D. (Ed.). (2025). *Zahalna psykhologhiia* [Zagalna psychology]: pidruchnyk (4-te vyd., pererobl. i dop., Vol. 1). Kyiv: Vydavnytstvo Liudmyla [in Ukrainian].
5. Kokun, O. M. (2025). *Zhyttiistii i rezyliientnist liudyny v suchasnomu sviti: teoriia, doslidzhennia, praktyka* [Liveability and resilience of people in the everyday world: theory, research, practice]: monohrafiia. Instytut psykhologii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Kyiv. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/744751/1> [in Ukrainian].
6. Kokun, O. M., & Melnychuk, T. I. (2023). *Rezylients-dovidnyk* [Resilience Adviser]: prakt. posib. Instytut psykhologii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Kyiv. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/734632/1> [in Ukrainian].
7. Krut, P. P., Mykhailishyn, U. B., Stadnik, A. V., & Melnyk, Yu. B. (2026). *Osnovy viiskovoi psykhologii* [Fundamentals of military psychology]: navch. posib. (2-e vyd. (pererob. i dop.). Kharkiv: KHOHOKZ. DOI: <https://doi.org/10.26697/9786177089178.2026> [in Ukrainian].
8. Kokun, O. M., Pishko, I. O., Lozinska, N. S., Oliinyk, V. O., Khoruzhyi, S. M., Laronov, S. O., & Syrytsia, M. V. (2023). *Osoblyvosti nadannia psykhologichnoi dopomohy viiskovosluzhbovtiam, veteranam ta chlenam yikhnikh simei tsyvilnymy psykhologamy* [Particularities of providing psychological assistance to military personnel, veterans and members of their families by civilian psychologists]: metod. posib. Kyiv: ZBTs. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734391/1/> [in Ukrainian].
9. Pietukhova, I. O., Zaushnikova, M. Yu., Nezhynska, O. O. & Kostevska, N. V. (2024). *Psykhologhiia: vstup do spetsialnosti* [Psychology: entry to specialty]. Irpin. Retrieved from <https://dpu.edu.ua/images/Documents/NAUKA/Naukova%20biblioteka/Navcalno-metodichna%20literatura/P/Psihologia.pdf> [in Ukrainian].
10. Prykhodko, D. P. (2025). *Voienna psykhologhiia* [Military psychology]: konspekt lektsii dlia zdobuvachiv pershoho (bakalavr.) osvithnoho rivnia vyshchoi osvity, spets. «Psykhologhiia». M-vo kultury ta stratehichn. komunikatsii Ukrainy, Kharkiv. derzh. akad. kultury, F-t kulturologii ta sotsialnykh komunikatsii, Kaf. psykhologii, pedahohiky ta filolohii. Kharkiv: KhDAK. Retrieved from <https://repository.ac.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/a42f6e53-2cc6-49e6-9a74-9635a48d65f3/content>. [in Ukrainian].
11. *Prohrama rozvytku kadrovyykh resursiv u systemi psykhichnoho zdorovia na 2027–2031 roky* [About the approval of the Program for the development of human resources in the mental health system for 2027–2031]. (2026). Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-prohramy-rozvytku-kadrovyykh-resursiv-u-systemi-psykhichnoho-zdorovia-na-20272031-roky-814-240626> [in Ukrainian].
12. Turban, V. V., Serdyuk, L. Z., Moskalenko, V. V. (et al.). (2025). *Psykhologichna dopomoha v aktualizatsii posttravmatychnoho zrostantia viiskovosluzhbovtiv-uchasnykh boiovykh dii* [Psychological assistance in updating the post-traumatic growth of military service members participating in combat operations]: praktychnyi posibnyk. Instytut psykhologii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Kyiv. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/747184/1/Практичний%20посібник%202025.%20Психологічна%20допомога%20в%20актуалізації%20посттравматичного%20зростання%20військовослужбовців.pdf> [in Ukrainian].
13. Chystovska, Yu. Yu., & Kulish, O. V. (Comps.). (2024). *Psykhologichna rezyliientnist osobystosti v umovakh viiny* [Psychological resilience of specialness in the minds of war]: kolektyvna monohrafiia. ChNU imeni B. Khmelnytskoho. Cherkasy. Retrieved from <https://eprints.cdu.edu.ua/6347/3/Монографія%20колективна.pdf> [in Ukrainian].

14. Pirozhenko, T. O., (Ed.), Soloviova, L. I., Karabaieva, I. I., Hurkovska, T. L., & Fedorchuk, O. I. (2025). *Psykhologichna stiikist dytyny doshkilnoho viku: vyznachennia ta pidtrymka rozvytku [Psychological resilience of a child of preschool age: significant support for development]: pidruchnyk*. Instytut psykhologii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Kyiv. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/746798/1/> [in Ukrainian].
15. Omel'chenko, YA. M., Khokhlina, O. P., Hurlyeva, T. S., Hrebin', L. O., Zhurav'ova, N. YU., Lytvynenko, L. O., & Zernova, N. V. (2025). *Psykhotehnologii dopomohy vymusheno peremishchenym osobam u podolanni psykhotravnivnoho vplyvu voiennoho ta postvoiennoho chasu [Psychotechnologies have helped displaced persons during the period of psychological trauma during the war and post-war times]: metodychnyi posibnyk*. Kyiv: Slovo. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/747689/1/> Методичний посібник лабораторії консультативної психології та психотерапії 2025.pdf [in Ukrainian].
16. Kokun, O. M., Korniyaka, O. M., & Humenyuk, H. V. (et al.). (2024). *Psykhofiziologichne zabezpechennia zhyttiistiikosti fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii v umovakh voiennoho stanu ta pislivoiennoho vidnovlennia [Psychophysiological security of the vitality of fahivists of socionomic professions in the minds of the military state and post-war renewal]: praktychnyi posibnyk*. Instytut psykhologii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. Kyiv. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/742487> [in Ukrainian].
17. Savchyn, M. V. (2025). *Zahalna psykhologhiia [Zagalna psychology]: pidruchnyk (5-te vyd., ster.)*. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
18. Chykhantsova, O. (2021) *Psykhologichna osnovy zhyttiistiikosti osobystosti [Psychological basis of vitality and specialness]: monohrafiia*. Kyiv: Talkom [in Ukrainian].
19. Junger, S. (2016). *Tribe: On homecoming and belonging*. Twelve.
20. Meichenbaum, D. (2012). *Roadmap to resilience: A guide for military, trauma victims and their families*. Institute Press.
21. Southwick, S. M., Charney, D. S., & DePierro, J. M. (2023). *Resilience: The science of mastering life's greatest challenges*. (3rd ed.). Cambridge University Press.
22. Reich, J. W., Zautra, A. J., & Hall, J. S. (2010). *Handbook of Adult Resilience*. Guilford Press.
23. Ungar, M. (2020). *Multisystemic Resilience: Adaptation and Transformation in Contexts of Change*. Oxford University Press.
24. Watson, P. J., & Schnurr, P. P. (Eds.). (2021). *Mental health interventions for mass trauma and disasters*. Guilford Press.

Дата надходження до редакції
авторського матеріалу: 07.07.2026

Цитувати: Лучанінова О. П. Підручник з психології XXI століття як інструмент резильєнтності та професійної підготовки в умовах воєнного стану. *Імідж сучасного педагога*. 2026. № 4 (229). С. 128–134. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2026-4\(229\)-128-134](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2026-4(229)-128-134)